

Ιδιωματικό Γλωσσάρι από το ποιητικό έργο του Διονυσίου Σολωμού

Α

αβελανάρω* = επιφ. έκπληξης, χαράς, φόβου αλλά και ναουόρισμα.
αβοηθάω = βοηθάω
αβόηθος (ο) = αυτός που βοηθάει. (Δεν έχω αβόηθο από κανέναν).
αγγιάζω - αγγίζω την πληγή, ερεθίζω την πληγή.
αγκαλά = αν και, αν και τύχει, αν ίσως.
άγνωρος, η, ο = άγνωστος, αγνώριστος, πρωτόγνωρος.
αγριωμένος, η, ο = αγριευμένος, η, ο
αδικιά (η) = η αδικία
αδιοκάλλω - κατηγορώ αδικώς, συκοφαντώ.
αδράχτει = αδράχνει, πιάνει γερά, γραπώνει (αδράχνω)
αδυναμίζει (το σκυλί) = αδυνατίζει, χάνω βάρος, χάνω δυνάμεις.
αθωότη (η) = η αθωότητα
αίλουγούν τα φαράγγια = αντιλαλούν τα φαράγγια.
ακαρτερώ = καρτερώ, περιμένω υπομονετικά.
ακούανε = άκουγαν
ακούτης (ο) =
αλησμονιά (η) = η λησμονιά, η ξεχασιά.
αλιά = αλίμονο
αλλάχνει = αλλάζει.
άμετι = πηγαίνετε, φύγετε.
αναγαλλιόζω = αγάλλομαι, χαίρεται η ψυχή μου.
αναδεύοταν = εκινούντο, σάλεuan.
αναθροφή (η) = η ανατροφή, το ανάθρεμμα, η αγωγή.
ανανογιέμαι = ανακτώ τις αισθήσεις μου, έρχομαι στα σέστα μου, έρχομαι στα συγκαλά μου.
ανάπαψη (η) = η ανάπαυση, η ξεκούραση, η ηρεμία.
ανάσαση (η) = η ξεκούραση, η ανάπαυση.
ανέγγιαγα = ανέγγιαγος, η, ο = άγγιχτος, η, ο, απείραχτος, ανέπαφος.
ανεπόλπιστα = ανέλπιστα, χωρίς ελπίδα, ξαφνικά, απρόσμενα.
άνθι (το) = το άνθος, ο ανθος.
αντιδάρει* = αμείνεται.

αντιποδάω = πάω αντίθετα, στρίβω κι αλλάζω όδρομο.
αντίσκοβε = (αντιστέκομαι), αντιστεκόταν, παρεμπόδιζε.
αντισηκώνω = σηκώνω ελαφρώς, ανασηκώνω.
αντρείτερος, η, ο = πιο ανδρείος, α, ο.
αντισκόβω = εμποδίζω.
ανοιιά = ανοίγω.
ανοράρουνε* = εξετάζουνε.
ανυπομονιά (η) = η ανυπομονησία.
ανώγεια - χαμόγεια (τα) - μονόροφα, ισόγεια.
απαλάμη (η) = η παλάμη.
απάντεχα - ανεπάντεχα = ανέλπιστα, απρόβλεπτα.
απέκει = από εκεί, εκείθεν.
απερνάω = περνάω, διαβαίνω.
αποκρίεμαι = αποκρίνεται.
απομονή (η) = υπομονή.
αποπάνου = επάνω, επάνω στο επάνω.
αποφτάνω = φτάνω, τελειώνω το ταξίδι.
απώχνω = σπρώχνω, απωθώ.
αράθυμος, η, ο = οξέθυμος, η, ο, ευεξαπτος, η, ο.
αράχνει = (αράζει), καταλήγει.
άργειε = αργούσε (ρ. αργώ).
αρχινάω = αρχίζω.
ασπλαχνιά (η) = η αδιαφορία, η αστοργία.
ασπροεντυμένος, η, ο = λευκοντυμένος, η, ο.
ασπούδα* = βιαστικά, γρήγορα, χωρίς σπουδή.
αχαμνά (τα) = τα άδυνατα, τα άσαρκα, οι όρχεις.
άχερα (τα) = τα άχυρα.
αυγερινά (αυγινά) = τα πρωινά.
αυθέντης (ο) = ο αφέντης, το αφεντικό.
αυτήνη, ος, ο = αυτός, η, ο.

Β

θαβίσματα (τα) = τα γαυγίσματα.
θαγιώνε (των) = η εορτή των Βαίων.
θαμπάκι (το) = το βαμβάκι.
θάνομαι = καταβάλω όλες μου τις δυνάμεις.
θέρσα* = όρμησε, έμπα, τρέχα.
θόϊδια (τα) = τα βόδια.
θραδιού (του) = της εσπέρας.

θρέσκω = βρίσκω.

θρόχια (τα) = οι θηλιές, τα δόκανα, οι παγίδες.

θουλιάω = βουλιάζω.

θυζάστρα (η) = η τροφός, η θηλαζόμενη.

Γ

γαντισές* (οι) = οι γαζίες, τα άνθη της γαζίας.

γδυμοσάλιγκας (ο) = ο γυμνοσάλιαγκας, ο γυμνοσφαλιγκαρος.

γενόμενος, η, ο = φτασμένος, η, ο, ώριμος, η, ο.

γιαμά = μετά, λοιπόν.

γιόμοζαν = γέμιζαν (τον αέρα ευωδιές).

γιούλια - μοσχούλες- γαντισές = τα άνθη.

γκαρδιακός, κια, ο = ο έμπιστος από καρδιάς, ο καρδιοπαθής.

γκρέμπανα (τα) = τα βράχια.

γνέφι (το) = το συννεφάκι.

γνώρα (η) = η γνωριμία, (τον θυμήθηκα, όταν τον είδα, αλλά δεν του έδωσα γνώρα).

Δ

δειάφη (η) = η θειάφη, το θείον.

δελέγκου* = αμέσως, ασπούδα.

δολερός, η, ο = φθονερός, η, ο.

δυστυχιά (η) = η δυστυχία.

δῶθενε - κείθενε = κατά εδώ και κατά εκεί. Πότε προς τα εδώ και πότε προς τα εκεί.

Ε

εγκρίλωνε τα μάτια = αλλοιθώριζε, γούρλωνε τα μάτια, γύριζε τα μάτια σαν πεθαμένος.

εδικός, ή, ό = συγγενής (ο), ο φίλος, ο ντόπιος.

είχε = (αν) (είχε πάνω μια ώρα νωρίτερα, θα προλάβαινα το κακό).

εκείός, ά, ό = εκείνος, η, ο.

εκοίτεταν = κοίτοταν, ήταν ξαπλωμένος.

ελαφιάζομαι = ξαφνιάζομαι.

εμπαρχίνισε = ξανάρχιζε.

εμπιστευτοί (οι) = αξιόπιστοι, έμπιστοι.

εμπόδισμα (το) = το εμπόδιο.

εντροπή (η) = η ντροπή.

εντρεμπόντανε = ντρεπόσανται, εντρέποντο.

εξοριά (η) = εξορία.

έπιε = ήπιε.

επιταντού = ξεπιπούτου, επίτειδες, κατακασέ.

ερωτεμένος, η, ο = ερωτευμένος, η, ο.

έσμπλαψα* = εμπέρδεψα.

εσουνέθηκε = συνέβη.

εσυχνοτηράζανε = συχνοκοίταζαν.

ετιά (η) = η ιτιά.

ετότε = τότε.

ευκολοπίστευτος, η, ο = ευκολόπιστος, η, ο.

ζερβιά = αριστερά.

Η

ήθελε = (θα) = (Αν έφταναν νωρίς ήθελε προλάβω το κακό).

ηχολόγισμα (το) = ο αχός, ο θόρυβος, η οχλαγωγία.

Θ

θανή (η) = ο θάνατος.

θέλει... = (θα) = (Όποιος ουρεί στη θάλασσα, θέλει το βρει στο αλάτι).

θελ' ειδείτε = θα ιδείτε.

θεληματικός = με τη θέληση, εθελοντικά.

θεοτικός, η, ο = το από το θεό, το γραμμένο από το Θεό.

θωριά (η) = το θώρι, η παρουσία, η όψη, το παρουσιαστικό, η μόστρα.

Ι

Ινκόμοδο* = άβολο, παρεξίγησιμο, για γέλια.

Κ

καθηγητάδες (οι) = οι καθηγητές.

καθίγκλα (η) = το κάθισμα.

κανάκι (το) = το χάδι, το ταχτάρισμα.

κανενού = κανενός, καμιανής, κανενού.

κανόνισμα (το) = ο κανονιοβολισμός.

καρκάλες (οι) =

καταπάς = όπως ακριβώς. (Καταπάς θα στρώσεις και θα κοιμηθείς).

κατάρρο = η καταρροή.

κείθενε - δῶθενε = κατά εκεί και κατά εδώ.

κειό = εκείνο.

κεροδεσιά (η) = το ψυχοκέρι, (το κερωμένο νήμα με το οποίο ζώνουν τους ναούς).

κελαιϊδισμός (ο) = το κελάδημα.

κιάσο (το) = το κογιονάρισμα, το κομπλιμένο παρά αξία, ο έμμεσος εμπαιγμός.

κλάψα (η) = το κλάψιμο, η έκφραση παραπόνου.

κλάψες (οι) = το κλάψιμο, το παραπόνεμα.

κοΐμου = κοιμήσου.

κολύμπισμα (το) = η κολύμβηση.

κομπονέρω* = συνθέτω.

κουσουλτάρω* = συμβουλεύω.

κουσουλότ* (το) = η συμβουλή.

κουρταλώ = χτυτώ με το ρόπτρο, κρούω.

Λ

λαγαρό (το) = το καθαρό, το λαμπρό. (Το λαγάρι από το σώμα του γουρουνιού είναι το λίπος, η λίγδα — Το λαγαρό ή λάγαρο είναι το μέρος του σώματος μεταξύ γοφών και πλευρών)

λαλούμενος, η, ο = λαλούμενος πετεινός, θεοπούλι που κελαηδεί.

λάψιμο (το) = το πέταγμα, το φτερούγισμα (λάμνω = φτερουγίζω).

λιγδερός, η, ο = ο με λίπος, ο παχής, αυτός που έχει λίπος όχι λάδι. Αυτός που έχει λάδι είναι λαδερός.

λιγοτάρι (το) = το κομμάτι από τα λίγα. Το ένα από τα λίγα. (Θερίσαμε τα λιγοτάρια και μας μένει η πολυτιιά).

λιμίωνας (ο) = το λιβάδι.
 λουλαμάρα (η) = η τρέλα, η ζάλη, η αποβλάκωση.
 λυπηρά (τα) = όσα φέρνουν λύπες.

Μ

μακρός, **ιά, ιό** = ο έχων μεγάλο μήκος.
 μακρότης (η) = η απόσταση, η απομάκρυνση.
 του **μάκρου** = του μήκους.
μαμουριασμένος, η, ο = ο κακομοίρης, ο μικρόψυχος, ο με νηπιακή μορφή και σθένος.
μάνητα (η) = η εχθρότητα, η μήνη, το μίσος, το πάθος.
μανίζων = εξαγριώνονται, εξάπτονται, ετοιμάζομαι για εκδίκηση.
ματαϊδῶ = ξαναϊδῶ.
μαντολιά* (η) = το μαντολίνο.
μαρτελλάδες* (οι) = τα χτυπήματα με σφυρί, οι σφυριές, τα σφυροκοπήματα.
μερτιά (η) = η μυρτιά, μύρτος.
μέσαθε = προς τα μέσα, προς το εσωτερικό.
μεσίλια (τα) =
μιμήματα (τα) = οι ενθυμήσεις, οι αναμνήσεις.
μισάει = μισεί (μισῶ)
μισεύω = ξενιτεύομαι.
μνέσκω - μεινέσκω = παραμένω, ξεμένω.
μοιρολοῖστρα (η) = η μοιρολογίστρα.
μοναχιασμένος, η, ο = απομονωμένος, η, ο - ξεμοναχιασμένος, η, ο.
μοσχούλες (οι) = τα λουλούδια.
μπαρμπούτα* (η) - η κοροϊδία, ο εμπαιγμός, η απάτη, η μπαρμπουτιά.
μπασιά (η) = η είσοδος αλλά και η μεγάλη προσέλευση σε χώρους εξυπηρέτησης: μύλος, βρύση, γραφείο.
μπατόστα* (η) = η μπαρτζολέτα, ο αστείσιμος, χοντρό αστείο.
μπερκέτι (το) = η αφθονία, η χαρούμενη εκδήλωση μετά από αφθονία παραγωγική ή επιτυχία.
μπροστοπαταίε = προπορεύεται.
μπουρσώνω* = τα τσεπώνω, εισπράτω παράνομα.
μπουχωμένη, ος, ο = σκονισμένος, η, ο, σκεπασμένη με μπουχό.

Ν

νερομάνα (η) = η νεροπιγή, η αναύρα.
νέφι (το) = το συννεφάκι.
ντελίρια (η) = η παραφροσύνη, η τρέλα.
ντεσκαπριτσάρια* = πεισιμάτωση, τους εξενεύρισα.

Ξ

ξαστοχώ = ξεχνῶ.
ξέμετρα (τα) = οι κλωστές οι ίσες με το ανάστημα ενός ανθρώπου, κλωστές ίσες μ' ένα μπόι.
ξεσκλίδια (τα) = τα ρετάλια, τα κομμάτια, τα ξεσχίσματα.
ξεστίχου = απέξω, από στίχο.
ξεφρενομένος, η, ο = αποτρελαμένος, η, ο.

ξυπνημός (ο) = το ξύπνημα.

Ο

όθε = όπου, ούθε, απ' όπου.
οικιά (η) = (κατοικιά)
ολημερής = ολημερής, όλη την ημέρα.
ολογλήγορος, η, ο = πάρα πολύ γρήγορος.
ομπροστά = εντελώς μπροστά, μπροστά-μπροστά.
ομπρός = μπροστά.
οπιανού, ης = όποιοι, όποιες, όποιο.
όρατα* (τα) = τα όρη, τα βουνά.
ορκώνονταν = ορκίζονταν.
οχ το βουνό = απ' το βουνό.

Π

παλαίη, ος, ο = αρχαίος
παρεθύρι (το) = το παράθυρο.
πάρεξ = παρά, παρὰ μόνο.
πάρωρα = παράωρα.
πασπατευτά = ψαχτά, ερευνητικά.
πελέκια (τα) = τα πελεκούδια.
περίσταση (η) = το γεγονός, το θλιβερό γεγονός.
περίστασες (οι) = τα γεγονότα.
πεσούμενο άστρο = το πεφτάστρο.
πετροκαλαμήθρα* (η) = η πιζίδα.
πηαίνουνε = πηγαίνουν.
πιδέξια = επιδέξια.
πιθυμάει = επιθυμεί.
πιστομικό (το) = με το στόμιο προς τα κάτω.
πισωδρομίζω = πσωπατώ.
πλεύρα (η) = το πλευρό, η βουνοπλαγιά.
πλιά = πια, πλέον.
πλιό = πια, πλέον.
πολεμιστάδες (οι) = οι πολεμιστές.
πολληώρα = πριν από λίγο.
πολυτιά (η) = η πληθώρα, η μεγάλη συγκέντρωση, το πλήθος. (*Μάζεψε πολυτιά στο γάμο και δεινχόρτασαν ούτε νερό*).
πόρτσο* (το) = ο σφυγμός.
πράχνη (η) = η άροσιά, η πάχνη.
πριχού = προτού.
προβατώ = πάω μπροστά.
προβενταριστείτε* = βγέστε εμπρός, ψάχτε γύρω σας με τα μάτια, κοιτάξτε γύρω σας καλά.

Ρ

ρετσιράπισμα* (το) = η μουσική απαγγελία.
ρονιά (η) = η ροή των βροχόνερων από τα κεραμίδια.
ρώτησες (οι) = οι ερωτήσεις

Σ

σαλίγι (το) = το σαλιγκάρι.
σθήμει = σβήνω.
σήσκα* (τα) = τα σέσκουλα.
σιγανά = αργά-αργά.
σιμοτινός, η, ο = π ηλησίον, ον, ον, ο πηλοϊέστε-

ρος, η, ο.

σιγό (το κύμα) = σιγανό.

σκέπη (η) = η στέγη, το κεφαλομάντηλο.

σκηνέλλες* (οι) = οι μέντζες, οι ιδιοτροπίες, οι αναποδιές.

σκολειταρούδι (το) = το παιδί του σχολείου, ο μαθητής.

σκορδομουτιά* (η) = η μύτη που είναι σαν σκόρδο.

σκοταδιάζει = πέφτει το σκοτάδι.

σκοταδιάσματα (τα) = τα νυχτώματα.

μισμπάξει* = με μπερδέψει.

σουγιέτα (η) = πλατειά φалтσέτα, μεγάλος πλατής σουγιός.

σουγλί (το) = το σουβλί.

σοχάδες (οι) = οι αιμορροΐδες, εσοχάδες.

σπερνό (το) το απόβραδο, το κοντάβραδο, το κόλυβο (τα κόλυβα).

σπλάχνη (τα) = τα σπλάχνα.

σπροπόζιτά μου* = ο πονοκοιλός μου.

στάω = στάζω.

στέρνεις = στέλνεις.

στιμάρω = εκτιμάω, βγάζω την αξία κάποιου αντικείμενου κυρίως ζώου.

στουμπωμένος, η, ο = μαζεμένος κουβάρι, συμμαζεμένος.

στρόμπες* (οι) = τα κόμπια σε μαντήλι με τα οποία χτυπούν τους χαμένους στο παιχνίδι με τα κότσια.

στρούνος* (ο) = ο κορυδαλλός, η γαλιάντρα.

συμμαθητάδες (οι) = οι συμμαθητές.

σφαλερά (τα) = λαθεμένα, τα επισφαλώς τοποθετημένα, κακοτοποθετημένα.

σφάλλω = τρελαίνομαι (την είδε νέος κι έσφαλλε).

σφουρίζει = σφυρίζει.

σχιζα (η) = το πελεκούδι, το ξύλινο πελεκούδι, εύφλεκτο για προσάναμα της φωτιάς.

σωθικά (τα) = τα εντόσθια.

Τ

τετραποδίζω = καλπάζω το ζώο, το τρέχω με τα τέσσερα πόδια.

τηράω = τηράζω = κοιτάζω, βλέπω, προσέχω, παρατηρώ.

τίγανης = σάμπως, μήπως.

τόμου = μόλις.

τριγύρου = γύρω-γύρω, τετραμερούθε, πανταχόθεν.

τρίταθος* (ο) = ο τριταγωνιστής.

τρομασμένος, η, ο = τρομαγμένος, η, ο.

τσιτσικας (ο) = ο τζιτζικας.

τυλιζω = τυλίγω.

Υ

υπνοφαντασιά (η) = ονειροφαντασιά, όραμα, όνειρο.

ύστερη (η) = η τελευταία ημέρα της κρίσεως, η Δευτέρα Παρουσία.

υστερινά (τα) = τα γεράματα, τα τελευταία, η τελευταία απόφαση.

Φ

φιαμπόλι* (το) = η φλογέρα.

φλίφλισμα (το) = ο ήχος του φλοίσβου.

φλούντζια - στρειδόφλουντσα* = το όστρακο των θαλασσινών.

φούσκωμα (το) (του ποταμού) = η ποταμοπλημμύρα, η φουσκοθαλασσιά.

φραξίδια (τα) - φραχτάκια (τα) = οι μικροί φράχτες.

φωτίκι (το) = το βαφτιστικό, τα αντικείμενα της βάπτισης του νεοφώτιστου.

Χ

χαλνώ = χαλάω.

χάμου = χαμέ, κάτω, καταγής.

χείλι - χείλο (το) (το χέιλι - το χείλο) = το χείλος.

χαροκόπι (το) = γλεντοκόπι, διασκέδαση.

χεραπλώνω = απλώνω το χέρι μου για χειραψία, ή για ξυλοδαρμό.

χεροδίνω = κάνω χειραψία, χαιρετώ με χειραψία.

χλαλοή (η) = ο θόρυβος, η οχλαγωγή, το πέραςμα του χρόνου.

χοχνός (ο) = ο χόχλος, ο βρασμός, ο αναβρασμός.

χουμάω = (ορμώ) χιμώ, εξορμώ.

χρείες (οι) = οι ανάγκες, οι οικονομικές ανάγκες.

Ψ

ψάλματα (τα) = τα ψαλίσματα, οι ψαλμωδίες.

ψωμοζητώντας = ζητώντας ψωμί, ζητιανεύοντας.

Ω

ώριος, α, ο = πανώριος, α, ο, ωραιότατος, η, ο.

Αν σαν τη μάνα σου ομιλείς, ποτέ σου δεν λαθεύεις.

Σημειώσεις

1. Οι περισσότερες από τις παραπάνω ιδιωματικές λέξεις μιλιούνται στα χωριά της Αρκαδίας (Μαντινεία-Γορτυνία) και από κατοίκους της περιοχής Τεγέας πατρίδα της Αγγελικής Νίκη (Πιαλί) μητέρας του ποιητή Διον. Σολωμού.
2. Οι με αστερίσκο λέξεις είναι ιδιωματικές λέξεις του Ζακυνθινού λεξιλογίου.
3. Είναι φανερό πως τα περισσότερα γνωστά μας ποιήματα του Δ. Σολωμού είναι γραμμένα στη μητρική του δημοτική γλώσσα.